

คำพูดในการสร้างสันติสุขในสังคมปัจจุบัน

Speech to Make of Peace in Nowadays Society

พระมหา วัฒนาศิริธโร (มิ่งขวัญ)*

Received: 16/05/2022

วัดราชบูรณะ กรุงเทพมหานคร

Revised: 25/07/2022

Phramaha Watthana Siritharo Mingkwan*

Accepted: 10/09/2022

Rat Bamrung Monastery, Bangkok

Corresponding Author Email: Watthana.min@gmail.com*

Cite: Mingkwan, P. W. S. (2022). Speech to Made of Peace in Nowadays Society.

Journal of Dhamma for Life, 28(3), 20-29.

บทคัดย่อ

บทความทางวิชาการนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาคำพูดในการสร้างสันติภาพในสังคมปัจจุบัน การสื่อสารจะเรียกว่าการสื่อสารได้นั้นจะต้องมีผู้ส่งและผู้รับสาร ถ้ามีแค่ผู้ส่งอย่างเดียวไม่ถือเป็นการสื่อสาร การสื่อสารเป็นสิ่งสำคัญสำหรับสิ่งมีชีวิต โดยเฉพาะสิ่งมีชีวิตที่คิดได้อย่างมนุษย์ หากสื่อสารไม่ดีโทษที่ตามมามีหลากหลายนักแต่ละอย่างล้วนนำมาซึ่งความไม่สบายกายไม่สบายใจมนุษย์ทุกคนจะรู้ได้ว่าคำที่ตนเองพูดไปนั้นผิดไปแล้วก็ต่อเมื่อผู้รับฟังไม่พอใจแล้วแสดงท่าทีที่ไม่เป็นมิตรตอบกลับต่อผู้ที่พูดผิดนั่นเอง เพราะการที่พูดไปนั้นเนื่องจากไม่รู้เกณฑ์การพูดไม่รู้ว่าการพูดที่ตินั้นเป็นอย่างไรและการพูดไม่ตินั้นเป็นอย่างไร จึงเป็นปัญหาสังคมอยู่ในตอนนี้เพราะไม่เข้าใจกันนั้นเป็นสาเหตุของความไม่มีสันติสุข โดยธรรมชาติแล้วไม่มีใครที่ไม่ชอบสันติ เพราะมนุษย์ทุกคนมีความรักสุขเกลียดทุกข์เป็นธรรมดาแต่เนื่องจากไม่รู้จักรการสื่อสารที่เป็นสันติวิธีจึงทำให้มีความกระทบกระทั่งกันหมองใจกันไม่เป็นไปเพื่อสันติเพราะฉะนั้น มนุษย์ควรศึกษาคำพูดในการสร้างสันติในสังคมปัจจุบันเสียก่อนวจีทุจริตกับวจีสุจริตทั้งสองอย่างนี้ให้ผลตรงกันข้ามกัน

วจีทุจริตสร้างความแตกแยก ความริ้วฉานและความไม่เกื้อกูลกันซึ่งมีหลายองค์ประกอบในการตัดสินว่าคำพูดนั้น เป็นวจีทุจริตหรือไม่และวจีทุจริตเมื่อล่วงกรรมแล้วลักษณะไหนไปสู่อบายภูมิและลักษณะไหนไม่ไปสู่อบายภูมิส่วนวจีสุจริตเป็นการสร้างสันติในทุกยุคทุกสมัยแม้กระทั่งในยุคปัจจุบันสันติไม่ง่ายเลยหากปราศจากความปรองดองความปรองดองแสดงออกทางการประพฤติวจีสุจริตตั้งนั้นการสร้างสังคมให้อยู่ในกรอบแห่งสันติภาพจึงควรตระหนักถึงวิถีกรรมที่ตามมาเมื่อพูดไปแล้วไม่ควรคิดว่าไม่

มีผลต่อบุคคลอื่นและไม่ควรคิดว่าคนอื่นไม่มีผลต่อตัวผู้พูดเพราะมนุษย์เป็นสัตว์สังคมที่เรียนรู้จากการสังเกตแล้วลอกเลียนแบบถ้าผู้พูดด้วยหลักมีจรรยาจากผลที่ตามมาคือทำให้สังคมขัดแย้งกันและไม่เกื้อกูลกันอันนำไปสู่ความรุนแรงดังนั้นบทความนี้เป็นคู่มือในการสร้างกรอกแห่งสันติวิธีให้สังคมมีความเห็นไปในแนวทางที่ชอบ

คำสำคัญ: คำพูดหรือวจีกรรม; การสร้างสันติ; สังคมในปัจจุบัน

Abstract

This academic article aims to study peace-building quotes in today's society. Communication is called communication, it must have a sender and a receiver. If there is only one sender, it is not a communication. Communication is essential for living beings, especially those that can think like humans. If communication is not good. The consequences are many and varied, each of which brings physical discomfort and discomfort. Every human being will know that a word he is saying is wrong only when his audience is displeased and acts hostile in response to the wrong speaker because of speaking because of not knowing the criteria for speaking, not knowing what good speech is and how bad speech is? Therefore, it is a social problem right now because we do not understand each other. That was the cause of the lack of peace. Naturally, there is no one who dislikes peace. Because all human beings have love, happiness, hate suffering, but because they do not know how to communicate in a peaceful way, there are conflicts and disagreements that are not peaceful. Therefore, human beings should first study the words of peace building in today's society.

Corrupt speech and honest speech have the opposite effect. Corrupt speech produces division, disunity, and incompatibility with many factors in determining whether a speech is it a corrupt speech or not and is it a corrupt speech? When one's karma is passed away, which traits go to the unhappiness and which ones don't go to the unhappiness? On the other hand, honest speech is the building of peace in all ages, even in the modern era. Peace is not easy without harmony. Harmony is manifested through the conduct of honest speech, therefore, to build a society in a peaceful framework, one

should be aware of the verbal action that follows. When speaking, one should not assume that it has no effect on other people and that other people have no effect on the speaker, because human beings are social creatures that learn by observing and copying. If the speaker speaks with bad words, the result is that the society is conflicted and does not support each other, leading to violence. Therefore, this article is a guide to creating a peaceful solution for society to have opinions in the right direction.

Keyword: Speech; Peace; Present time

1. บทนำ

การสื่อสารของมนุษย์นั้นวาจาหรือคำพูดเป็นองค์ประกอบสำคัญในการสื่อสาร มนุษย์จะมีปฏิสัมพันธ์จากคำพูดหรือจากการใช้วาจา จะเห็นได้ว่าในสังคมปัจจุบันส่วนมาก วาจาหรือคำพูดนั้นเมื่อเปล่งออกไปแล้วสร้างความแตกแยกก็ได้ สร้างความสมัคสมานสามัคคีก็ย่อมได้ ในบทความนี้จะนำเสนอในเรื่องของการใช้วาจาทางพระพุทธศาสนา ถ้าการกระทำนั้นเป็นการทำที่ไม่ดีเป็นโทษสร้างความฉิบหายมิใช่ประโยชน์ เราเรียกกายทุจริต แต่ถ้าไม่ดีทางวาจาเรียก วจีทุจริต ในเรื่องของการกระทำ ถ้าเป็นประโยชน์สร้างสังคมเราเรียกว่ากายสุจริต ในการพูดที่เป็นประโยชน์เป็นไปเพื่อสันติความสงบไม่สร้างความขัดแย้งกันเรียกวจีสุจริต วจีสุจริตหรือสัมมาวาจาก็ได้เช่นกัน เป็นชื่อเรียกในทางพระพุทธศาสนา วจีสุจริตมี 4 อย่างคือ ก็คือ 1. การไม่พูดเท็จ 2. การไม่พูดคำหยาบ 3. การไม่พูดส่อเสียด 4. การไม่พูดเพ้อเจ้อ เหล่านี้เป็นการกระทำทางวาจาที่สุจริต

ดังนั้นถ้าจะให้สังคมมีความสันติมีความสมัคสมานสามัคคีสุขเกิดขึ้นควรจะรู้ว่าการพูดที่ดีมีคุณค่าอย่างไร ในการพูดที่ไม่ดีมีโทษอย่างไร เมื่อรู้ทั้งข้อดีและไม่ดีแล้ว จึงจะสามารถพูดในสังคมในปัจจุบันให้อยู่ในกรอบของวจีสุจริตได้ และจะทำให้สังคมในปัจจุบันมีความสงบสันติสุข พระพุทธเจ้าทรงสั่งสอนให้พระสาวกมีเจริญปัญญาเพื่อความสงบสุขมีความเกษมจนนำไปสู่การดับทุกข์ ก็ด้วยพระวาจาที่สุจริต จะเห็นได้ว่าวาจาก็เป็นเครื่องมือสื่อสารในการถ่ายทอดความรู้วิถีหนึ่งซึ่งเป็นแม่บทสำคัญที่จะเผยแพร่และดำรงพระพุทธศาสนาไว้ได้ ถือเป็นพุทธวิธีการสื่อสารอีกแบบหนึ่ง สมชัย ศรีนอก ได้ให้ความหมายว่า “พุทธวิธีการสื่อสารนี้ เป็นการสื่อสารทั้งระบบ โดยจะสังเกตได้ จากขั้นตอนการศึกษาทางพระพุทธศาสนาที่เริ่มด้วยการเรียนรู้ (ปริยัติ) ปัญหาชีวิต สุวิธีการแก้ไขปัญหา (ปฏิบัติ) เพื่อให้ชีวิตมีอิสรภาพ (ปฏิเวธ) ซึ่งล้วนอยู่ในระบบการสื่อสารทั้งสิ้น” เท่ากับว่า วจีสุจริต 4 นั้นหมายถึงการเว้นจากวจีทุจริต 4 คือทำตรงกันข้ามกับวจีทุจริตนั่นเอง ถ้าผู้ศึกษายึดหลักแล้วปฏิบัติตามได้ ผู้นั้น ชื่อว่า เป็นผู้ไม่

กล่าวร้าย (อนุปวาโท) และชื่อว่าเป็นผู้มีวาจาอันเป็นที่รักที่เมตตา (ปิยวาจา) ทั้งหมดที่ยกมานี้ เป็นหนทางนำไปสู่กระแสหรือเส้นทางหลักอย่างสัมมาวาจาที่ถือว่าเป็นหนึ่งในอริยมรรคมีองค์ 8 ซึ่งถือเป็นหัวใจของอริยสัจ 4 อันเป็นแก่นของพระพุทธศาสนา ที่เหล่าพุทธบริษัทควรยึดหลักและปฏิบัติตาม จึงจะชื่อว่าเป็นชาวพุทธที่แท้จริง เหล่าพุทธบริษัทที่ต้องการสร้างสันตินั้นจำเป็นที่จะต้องเผยแผ่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าผ่านวาจาที่ประกอบด้วยสัมมาเพราะเป็นพุทธวิธีที่สำคัญในรูปแบบหนึ่งในการสร้างสันติในสังคมปัจจุบัน

2. องค์ประกอบของวจีทุจริต

สิ่งที่ตัดสินใจได้ว่า วจีทุจริต เป็นเช่นไร จะต้องประกอบด้วยองค์ 4 ประการ เพื่อเป็นเกณฑ์การตัดสินใจ คำพูดลักษณะแบบไหนที่ผิดแบบไหนที่ถูก วาจาที่ผู้มีใจอวดด้วยอกุศลมีเจตนาแอบแฝงในการพูดที่ชั่ว เรียกว่า มิจฉาวาจา มีองค์ประกอบหลักๆอยู่ มีดังต่อไปนี้

- 1) อตถวตถุ สิ่งของหรือเรื่องราวที่ไม่เป็นจริง
- 2) วิสฺวาทนจิตตตา มีจิตคิดจะมุสา
- 3) ปโยโค ทำความเพียรเพื่อมุสา
- 4) ตทตถ วิชานนํ ผู้อื่นเชื่อตามความที่มุสา

ถ้าพูดลักษณะนี้ชื่อว่ามุสาวาท มุสาวาท ที่ครอบองค์แห่งกรรมบท ทั้ง 4 ประการนี้ แม้ไม่ทำความเสียหาย ให้เกิดขึ้นแก่ผู้อื่นที่หลงเชื่อก็ถือว่าล่วงกรรมบท

มุสาวาทที่ครอบองค์ประกอบทั้ง 4 จึงมี 2 ชนิดคือ

1) มุสาวาท ชนิดไม่นำไปสู่อบาย ได้แก่ มุสาวาทที่ครอบองค์ประกอบทั้ง 4 แต่มิได้ทำความเสียหายให้เกิดขึ้นแก่ผู้หลงเชื่อ มุสาวาทชนิดนี้ ถือว่า ล่วงกรรมบท เหมือนกัน เพราะมีองค์ประกอบครบถ้วน แต่ไม่มีผลเสียหายร้ายแรง แก่ผู้ใด จึงไม่นำไปสู่อบายภูมิได้

2) มุสาวาท ชนิดที่นำไปสู่อบายได้ ได้แก่ มุสาวาทชนิดที่ครอบองค์ประกอบทั้ง 4 และทำความเสียหายให้แก่ผู้หลงเชื่อ ย่อมเป็นมุสาวาทที่ล่วงกรรมบท นำไปสู่อบายภูมิได้ โดยเนื้อความข้างต้นสรุปได้ว่า เมื่อประพฤติกครบถ้วนทั้ง 4 ข้อตามที่กล่าวมาแล้วข้างต้น ถือว่าเป็นมุสาวาทเป็นวจีทุจริตหรือมิจฉาวาจาอย่างแน่นอน แต่บางครั้งวจีทุจริตอาจจะไม่นำผู้มีวจีทุจริตไปสู่อบายภูมิสถานเดียว แต่จะนำไปสู่อบายภูมินี้ได้ต้องอาศัยเงื่อนไขสำคัญ คือ ผู้ถูกกระทำเป็นผู้เสียหาย หากไม่มีผู้เสียหาย ย่อมไม่ชื่อนำไปสู่อบาย ต่อให้ล่วงกรรมบทก็ตาม ถึงกระนั้น ชื่อว่า มุสาวาท ก็ไม่ควรประมาท เพราะเมื่อมุสาวาทกรรมบ่อยๆ จนเคยชินแล้ว จะแก้ไขยากจะติดเป็นนิสัยจากนิสัยก็ไปสู่สันดาน จากสันดานจึงจะนำไปสู่อบายภูมิตามเหตุปัจจัย

3) วชิทฺจริตมี 4 อย่าง

มิจฉวาจา แปลว่า วาจาผิดหรือเจรจาผิด หรือก็คือ วชิทฺจริต แต่ไม่ได้หมายถึงการพูดผิดหรือพูดไม่ตรงประเด็นแต่อย่างใด เพียงแต่เป็นการพูดที่อาบไปด้วยเป็นอกุศลจิต แต่ต้องอาศัยเจตนาที่จะพูดไม่ดี เป็นพื้นฐานอยู่ด้วยในอกุศลกรรมบถ 10 ได้แบ่งการกระทำทางวาจาฝ่ายอกุศลไว้ 4 อย่างด้วยกัน คือ

1) มุสาวาท แปลว่า การพูดเท็จ คือเป็นผู้มีปรกติพูดเท็จ เป็นผู้กล่าวเท็จทั้งรู้ เพราะเหตุแห่งตนบ้าง เพราะเหตุแห่งผู้อื่น หรือเพราะเหตุเห็นแก่อำภิสเล็กน้อย

2) ปิสุณวาจา แปลว่า วาจาใส่ร้าย คือ ฟังข้างนี้แล้วไปบอกข้างโน้น เพื่อทำลายคนหมู่นี้ หรือฟังข้างโน้นแล้วมาบอกข้างนี้ เพื่อทำลายคนหมู่นี้ ยุยงคนทั้งหลายผู้สามัคคีกันให้แตกกันหรือส่งเสริมคนทั้งหลายผู้แตกกันแล้ว เพลิดเพลินในความแยกกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้แยกกัน

3) ผรุสวาจา แปลว่า วาจาหยาบ เป็นผู้พูดคำหยาบ คือ กล่าววาจาที่หยาบคายกล้าแข็ง ทำให้ผู้อื่นข้องใจ เดือดร้อนแก่ผู้อื่น ใกล้เคียงกับความโกรธ ไม่เป็นไปเพื่อสมาธิ

4) สัมผัสปลปาปะ แปลว่า คำพูดเพ้อเจ้อ เป็นผู้พูดเพ้อเจ้อ คือ กล่าวไม่ถูกกาล กล่าวไม่จริง กล่าวไม่อิงอรธ ไม่อิงธรรม ไม่อิงวินัย ไม่ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลไม่ควร พูดมากนารำคาญ พระพุทธองค์ทรงสอนว่าไม่ควรที่จะพูดมากโดยทรงกล่าวว่า คนพูดมากมีโทษ 5 ประการคือ (1) ย่อมพูดปิด (2) ย่อมพูดใส่ร้าย (คือยุให้แตกร้างกัน) (3) ย่อมพูดคำหยาบ (4) ย่อมพูดเพ้อเจ้อ (5) ลิ่นชีวิตแล้ว ย่อมเข้าถึงอบาย ทุกคติวินิบาต (ความล่มจมตกต่ำ) ในนรก (มกุฏราชวิทยาลัย, 2539: ป.อ. (ไทย) 22/282)

4. วชิสุจริต มี 4 อย่าง

การประพฤติชอบทางวาจา มี 4 อย่าง ได้แก่

1) ละการพูดเท็จ เว้นขาดจากการพูดเท็จ พูดแต่คำจริง ดำรงคำสัตย์ มีถ้อยคำเป็นหลักฐาน ควรเชื่อได้ ไม่พูดลวงโลก

2) ละคำใส่ร้าย เว้นขาดจากคำใส่ร้าย ฟังจากข้างนี้แล้วไม่ไปบอกข้างโน้น เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน หรือฟังจากข้างโน้น แล้วไม่มาบอกข้างนี้ เพื่อให้คนหมู่นี้แตกร้างกัน สมานคนที่แตกร้างกันแล้วบ้าง ส่งเสริมคนที่พร้อมเพรียงกันแล้วบ้าง ชอบคนผู้พร้อมเพรียงกัน ยินดีในคนผู้พร้อมเพรียงกัน เพลิดเพลินในคนผู้พร้อมเพรียงกัน กล่าวแต่คำที่ทำให้คนพร้อมเพรียงกัน

3) ละคำหยาบ เว้นขาดจากคำหยาบ กล่าวแต่คำที่ไม่มีโทษเพราะหู ชวนให้รัก จับใจ คนส่วนมากรักใคร่พอใจ

4) ละคำเพ้อเจ้อ เว้นขาดจากคำเพ้อเจ้อ พูดถูกกาล พูดแต่คำ ที่เป็นจริง พูดอิงอรธ พูดอิงธรรม พูดอิงวินัย พูดแต่คำมีหลักฐานมีที่อ้าง มีที่กำหนด ประกอบด้วยประโยชน์ โดยกาลอันควร

ทั้ง 4 เหล่านี้ เรียกอีกอย่างว่า สัมมาวาจา พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต) ได้ให้ความหมายไว้ว่า สัมมาวาจา เจรจาชอบ คือ การเว้นจากทุจริต 4 เว้นจากการพูดเท็จ รวมทั้ง สัจจะวาจา ด้วยการพูดความจริง เว้นจากการพูด ส่อเสียด พูดคำสมาณฉันท เว้นจากการพูดคำหยาบ พูดคำอ่อนหวาน สุภาพ และเว้นจากการพูดเพื่อเจ้อพูดแต่คำที่มีประโยชน์” จะเห็นได้ว่าการรู้สิ่งที่ไม่ควรพูดก็เป็นประโยชน์เช่นกัน เมื่อผู้รู้ถือปฏิบัติแล้วประโยชน์ก็จะเกิดแก่ผู้นั้น ดังที่พระสิริมังคลาจารย์ ได้สรุปประโยชน์ของวาจาสุภาสิตไว้ในมังคลัตถทีปนี ดังนี้ (1) เป็นคำพูดไม่มีโทษ (2) วิญญูชนติเตียนไม่ได้ (3) ไม่ทำตนให้เดือดร้อน (4) ไม่เบียดเบียนผู้อื่น (5) ทำให้ได้ทรัพย์ (6) ทำให้ประโยชน์ให้สำเร็จ (7) ทำให้ได้สิ่งของ (8) สมควรแก่คำพูด (9) คนชื่นชม (10) พ้นจากความตาย (11) นำประโยชน์มาให้แก่ตนและผู้อื่น (12) นำมาซึ่งโลกียสุขและโลกุตระสุข (13) ทำให้บรรลุประอรหัตต์ (14) ทำให้บรรลุปัจเจกโพธิ (15) ทำให้หมดกิเลส และ (16) สิ้นทุกข์” เพราะฉะนั้น สัมมาวาจาก็เป็นทางที่ถูกที่ควรอีกรูปแบบหนึ่ง ที่ผู้หวังสันติควรจะพูดในสังคมปัจจุบันเพื่อปรองดองกัน ควรใช้หลักนี้เพื่อเป็นเครื่องมือสื่อสารในการถ่ายทอดความรู้ความเข้าใจ เป็นบทบาทสำคัญที่จะเผยแพร่และดำรงพระพุทธศาสนา วจีสัจจัตถิเป็นเทคนิคสำคัญในการพูดเพื่อที่จะสร้างสังคมให้สงบไร้ภัยและไร้สงคราม เป็นพุทธวิธีการสื่อสารอีกแบบหนึ่ง

5. หน้าที่พุทธสื่อสาร

สมชัย ศรีนอก ได้กล่าวเอาไว้ว่า “หน้าที่ของพุทธวิธีการ สื่อสารคือช่วยให้มนุษย์ได้รู้จักปัญหาและรู้วิธีการแก้ปัญหาด้วยตนเอง แต่การที่จะให้ผู้รับสารเชื่อถือและยินดีจะปฏิบัติ ตามนั้นหรือไม่ ผู้ทำหน้าที่สื่อสารที่ดีต้องเพียบพร้อมสมบูรณ์ทั้งคุณสมบัติภายใน (อตตहितสมบัติ) ทั้งคุณสมบัติภายนอก (ปรทิตสมบัติ) จึงจะสามารถสร้างความเชื่อถือให้เกิดแก่ผู้รับสารได้ซึ่งในพุทธธรรมเรียกผู้ส่งสารเช่นนี้ว่า กัลยาณมิตร (ปรโตโฆส) ของผู้รับสาร” โดยเฉพาะผู้ส่งสารถือเป็นผู้ที่สำคัญมาก หากผู้ส่งสารไม่มีความรู้เข้าใจหรือแตกฉานในการที่จะส่งต่อหรือบอกแนะนำต่อ ก็ไม่สามารถที่จะให้ผู้รับฟังได้รู้และเข้าใจได้ มีแต่จะทำให้บิดเบือนเสียเปล่า เปรียบเสมือนเม็ดกระดุมเม็ดแรกที่สำคัญ เพราะเป็นรากฐานของกระดุมเม็ดที่สอง สาม และสี่ กัดกระดุมเม็ดแรกผิด ก็ผิดหมดทั้งแถว ผิดทั้งยวง และอาจจะผิดทั้งชีวิต ดังนั้น ผู้ที่จะเป็นผู้ส่งสารที่ดีได้นั้น ต้องเป็นผู้รับที่ดีมาก่อน จึงจะสามารถส่งต่อบอกต่อผู้รับฟังให้ผู้รับฟังรู้แจ้งเห็นจริงได้ เป็นหลักปฏิบัติที่นำไปสู่การสร้างสันติในสังคมปัจจุบัน

ผู้ส่งสารที่พึงประสงค์ตามหลักกัลยาณมิตรในพุทธสื่อสารต้องมีคุณสมบัติ ๗ ประการ ดังต่อไปนี้

(1) ปิโย คือ นำรักเป็นที่ไว้วางใจและมีเสน่ห์ (2) ครุ คือ นำเคารพ เป็นผู้มีความหนักแน่นมั่นคงเกิดความรู้สึกอบอุ่นที่ได้ เข้าไปหา รู้สึกว่าเป็นที่พึ่งพาได้อย่างปลอดภัย (3) ภาวนีโย คือ นำยกย่อง ในฐานะผู้ทรงคุณคือความรู้และภูมิปัญญาแท้จริง (4) วตฺตา รู้จักคำพูด ให้คำแนะนำว่ากล่าวตักเตือน เป็นที่ปรึกษา

ที่ดี (5) วจนกขโม คือ อดทนต่อถ้อยคำ พร้อมทั้งจะรับฟังคำชักถามต่าง ๆ อยู่เสมอและสามารถรับฟังได้ด้วย ความอดทนไม่เบื้อ (6) คมภิรณจ ถถ กตตา กล่าวชี้แจงแถลงเรื่องต่าง ๆ ที่ลึกลับซึ้งได้ และ (7) โนจภูฏาเน นิ โยชโย ไม่ชักจูงไปในทางที่เสื่อมเสีย (พระมหาธนรัฐ ฐฎฐเมโธ, 2560)

6. สันติภาพในสังคม คืออะไร?

สันติภาพมีความหมายบ่งบอกถึงดุลยภาพแห่งความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์ สังคมและธรรมชาติ เป็นภาวะที่จักต้องได้รับการฟื้นฟู และพัฒนาเพื่อเป็นฐานรองรับสันติสุขและพัฒนาที่ยั่งยืน (พระพรหมคุณาภรณ์ ป.อ.ปยุตฺโต), ท่ามกลางกระแสการปฏิรูป ประเทศ ที่เข้ามาอยู่ในกระบวนการความคิดของคนไทย แล้วการจัดทำรัฐธรรมนูญฉบับใหม่ก็เป็น อีกกระแสหนึ่งที่อยู่ในความสนใจไม่ยิ่งหย่อนกัน แต่การที่จะปฏิรูปประเทศด้านต่างๆ ให้ บรรลุตามความคาดหวังของสังคมไทยนั้น จำเป็นอย่างยิ่งที่จะต้องสร้างบรรยากาศแห่งความมีไมตรี ความเอื้ออาทร และพุดคุยกันของชนในชาติฉันทที่พี่น้องให้เกิดขึ้นได้เสียก่อน นั่นคือการ เริ่มต้นใหม่ของกระบวนการสร้างความปรองดอง (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) คำว่า “ปรองดอง” หมายถึง ออมชอม ประนีประนอม ยอมกัน ไม่แก่งแย่งกัน ตกลงกันด้วยการไกลเกลี่ย ตกลงกันด้วยไมตรีจิต (ราชบัณฑิตยสถาน, 2554) ในการสร้างความ ปรองดองให้เกิดขึ้นภายในสังคมไทย จำเป็นต้องอาศัยทั้งเวลาและการดำเนินการที่มี หลักการ แบบแผนกระบวนการ และกลไกในการขับเคลื่อน ที่จะช่วยให้เกิดการมองอย่าง แยกแยะ การทำ ความเข้าใจถึงสาเหตุของปัญหา การแสวงหาแนวทางแก้ไข รวมทั้งการ ป้องกันไม่ให้ความขัดแย้งขยายตัว ตามหลักการสื่อสารตามแนวพุทธศาสนา จากพระปัญญาการตรัสรู้ของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า เกิดขึ้นในโลกมาแล้วกว่า 2500 กว่าปี เหตุที่พระพุทธศาสนามีอายุยืนยาวนานเช่นนี้ เพราะมีปัจจัยที่สำคัญอย่างหนึ่งในกระบวนการเผยแผ่พระพุทธศาสนาก็คือ การสื่อสาร โดยยึดถือพุทธโอวาทของพระพุทธองค์ที่ว่า “จรถ ภิกข เว จาริก พุชชนหิตาย พุชชนสุขาย โลกกาณุกมปาย อตถาย หิตาย สุขาย เทวมนุสสุสานิ ” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ชุ.ส. (ไทย) 4/32/27) ภิกษุทั้งหลาย เธอทั้งหลายจงเที่ยวไปเพื่อประโยชน์เกื้อกูล เพื่อความสุขแก่คนเป็นจำนวนมาก เพื่ออนุเคราะห์โลก เพื่อประโยชน์ เพื่อความสุขแก่เทวดาและมนุษย์ทั้งหลาย” (มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, 2539: ชุ.ส. (ไทย) 4/32/40) การเที่ยวไปของพระสาวกเป็นไปเพื่อเผยแผ่คำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าเพื่อความสันติสุขของชาวโลก ความสงบสุขในทางพระพุทธศาสนานั้นแบ่งออกเป็น 3 ระดับ ดังนี้

1) ความสุขระดับทั่วไป หรือ เรียกว่า “กามสุข” (ความสุขอย่างหยาบ) คือ ความสุขที่เราหลงเพลินใน รูป เสียง กลิ่น รส อันทุกท่นพึงปรารถนาพึงพอใจ ซึ่งเป็นความสุขที่ปรุ่แต่ง แต่ยังทำให้ติดใจมัวหมองได้ หรือคือ ความสุขที่ไม่เที่ยง (ในภาพปฏิจจสมุปบาท อุปมาไว้นั้น จะเห็นพระพุทธเจ้ามา

โปรดในชั้นสวรรค์ มีการติดสายพิน ซึ่งเสียงพินนี้ แสดงถึงความไม่เที่ยงนั่นเอง) จึงต้องใช้สติปัญญาที่มองเห็นความไม่เที่ยง ว่าความสนุกสนานนั้นไม่ยั่งยืนถาวร และ จะจากไปในที่สุด

2) ฌานสุข คือ ความสุขที่จิตใจเป็นสมาธิ จิตใจสงบ เป็นฌานไม่มีความดีใจเสียใจ ใจไม่ฟูแพบ จิตใจนิ่งซึ่ง ในเรื่องนี้ มีมาก่อนพระพุทธศาสนาอีก แต่ ฌานสุขก็ยังเป็นอนิจจัง อาจเปรียบเสมือนนั่งอยู่บนหลังเสือที่นอนหลับ เพราะหากเกิดการเคลื่อนไหวตัว เสืออาจกัดตายได้ ฉะนั้น จิตใจระดับฌานนี้ ถูกข่มเอาไปชั่วคราวนั่นเอง

3) นิพพานสุข คือ ความสุขที่จิตใจเป็นอิสรภาพเสรีภาพ เป็นความสุขสงบเย็น สมดังพระบาลีว่า “นิพพานัง ปรมัง สุขัง” อันเป็นความเกษมศรี ที่เราท่านทั้งหลายพึงหมายประพฤติตนเพื่อพบนิพพานสุขนี้ จึงต้องใช้สติปัญญาอันแท้จริง ในการ “ละ” “วาง” ในความคิดทั้งฝ่ายพอใจ และไม่พอใจ ไม่มีซ้าย ไม่มีขวา ไม่มีกลาง เป็นความว่างในพุทธธรรม (ลลิต มณีธรรม, 2565)

ความสุขของชาวโลกทั่วไปคือความสุขเบื้องต้น ที่เรียกว่า กามสุข คือ ความสุขที่เราหลงเพลินในรูป เสียง กลิ่น รส จะเห็นไปว่า ความสุขที่เราหลงเพลินทางเสียงก็เป็นความสุขที่น่าเพลินเช่นกัน ไม่มีใครต้องการฟังเสียงที่ไม่น่ายินดี ไม่มีใครอยากโดนด่า ไม่มีอยากอยากได้ยินคำนิินทา คำว่าร้าย ทุกคนต่างก็อยากได้ยินแต่คำที่น่าชอบใจทั้งหมดทั้งสิ้น ต่อให้เป็นคำพูดที่มีประโยชน์ ถ้าหากพูดสื่อสารเจรจาผิด ประกอบวจีทุจริต ผู้ฟังย่อมมีใจขุ่นมัว มีความคับแค้นใจ ทำให้จิตเกิดอกุศล เป็นเหตุนำไปสู่ความรุนแรง ดังนั้น ควรสื่อสารสิ่งที่เป็นคุณประโยชน์กล่าวคือไม่มีโทษ ควบคู่ไปกับคำพูดที่น่ารักน่าชอบใจอันประกอบด้วยวจีสุจริต ผู้ฟังจึงจะยินดีตาม มีความสุขทั้งผู้พูดและผู้ฟัง

เครื่องชี้วัดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อความปรองดอง

ตัวชี้วัดการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดอง สิ่งชี้วัดความสำเร็จหรือผลลัพธ์ของการสื่อสารเชิงพุทธเพื่อความปรองดองมี 3 หลักธรรม ได้แก่ สาราณียธรรม 6 สังคหัตถ์ 4 พรหมวิหาร 4

1) หลักสารานียธรรม 6 ได้แก่ (1) เมตตากรรม ปฏิบัติต่อกันด้วยความเมตตา (2) เมตตาวจีกรรม เจรจากันด้วยความเมตตา (3) เมตตาโมกกรรม การสื่อสารที่เกิดจากการมีความคิดปรารถนาดีต่อกัน (4) สาธารณโภคี การแบ่งปันประโยชน์แก่สาธารณชน (5) สีสสามัญญตา ประพฤติสุจริตต่อกัน และ (6) ทิฏฐิ สามัญญตา มีความเสมอภาคทางความคิด ความเคารพความคิดเห็นของผู้อื่น

2) สังคหัตถ์ 4 ประกอบด้วย (1) ทาน การให้ การเสียสละ (2) การสื่อสารคำสัตย์ด้วยความจริงใจ (3) อັถถ จริยา การบำเพ็ญประโยชน์ต่อผู้อื่น และ (4) สมานัตตตา เป็นคนดีสม่ำเสมอไม่โลเล พรหมวิหาร 4 ประกอบด้วย (1) เมตตา สื่อสารด้วยความปรารถนาดีต่อกัน (2) กรุณา การสื่อสารเพื่อส่งเสริมและสนับสนุนการแก้ปัญหาแก่เพื่อนมนุษย์ (3) มุทิตา การสื่อสารเพื่อสร้าง สัมพันธ์และสร้าง

กัลยาณมิตร (นิเทศ สนั่นนารี, จรัส ลีกา และสาริกา ไสวงาม. 2557) ธรรมทั้ง 3 เหล่านี้ เป็นเครื่องหมายแห่งความปรองดอง

7. สรุป

มนุษย์จะมีปฏิสัมพันธ์จากคำพูดหรือจากการใช้วาจา จะเห็นได้ว่าในสังคมปัจจุบันส่วนมากมีความปรารถนาอย่างแรงกล้าที่จะความแสวงหาสันติวิธีและมีความตื่นตัวที่จะปรับตัวให้เข้ากับสังคมส่วนมาก สังคมค่านึงถึงความสงบมากขึ้น สืบเนื่องมาจากสังคมในปัจจุบันเริ่มมีความตระหนักถึงปัญหาสังคมที่เป็นภัยความวุ่นวาย เริ่มพากันถามหาสาเหตุหาแหล่งหรือบ่อก่อกองปัญหา เพื่อนำมาแก้ไขปัญหาให้เกิดสันติ เริ่มที่จะหาความจริงทางสื่อต่างๆ โดยที่ไม่ทราบว่าเป็นสื่อที่อาจจะก่อให้เกิดปัญหาในสังคมในปัจจุบันมีความแตกแยกกัน นำไปสู่ปัญหาสังคม หรืออาจนำไปสู่ความปรองดองด้วยสันติ สื่อถือเป็นตัวแปรสำคัญที่จะกำหนดสังคมในปัจจุบัน การพูดนั้น จะถือว่าพูดสำเร็จได้นั้นจำเป็นต้องมีผู้รับ ผู้พูดคือผู้ส่งสื่อ ผู้รับสื่อหมายถึงผู้รับฟัง ถ้าสื่อดีก็เป็นประโยชน์สำหรับผู้รับ ถ้าสื่อไม่ดี ก็เป็นโทษเป็นภัยต่อผู้รับ ดังนั้นการจะกำหนดสื่อว่าดีหรือชั่วนั้น ย่อมต้องมีหลักเกณฑ์เป็นเครื่องพิสูจน์ตัดสิน หลักที่ว่าก็คือวจีทุจริต กับ วจีสุจริต สองอย่างนี้เท่านั้นที่บอกได้ว่า สื่อที่เสพมาผิดหรือถูก ประการที่ถูกเป็นแบบไหน ประการที่ผิดเป็นแบบไหน ดังนั้น สื่อที่นำไปสู่ความแตกแยก ฟังทราบว่าเป็นการพูดที่ไม่สร้างสรรค์มีแต่จะทำให้เกิดปัญหาเรียกว่า วจีทุจริต สื่อที่นำไปสู่ความปรองดอง คือสื่อที่พูดด้วย วจีสุจริต เช่น ไม่พูดเท็จ ไม่พูดส่อเสียด ไม่พูดคำหยาบ ไม่พูดเพ้อเจ้อ เมื่อผู้พูดทำได้ครบถ้วน ตามเงื่อนไข จะทำให้เป็นผู้ส่งที่ดี เมื่อสื่อสารดีผู้รับย่อมเข้าใจและติดตามไปด้วย เพราะฉะนั้น คำพูดจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการใช้ชีวิตเป็นอย่างมาก หากผู้เสพสื่อรับฟังผู้ส่งสื่อที่พูดด้วยสัมมาวาจา ผู้เสพสื่อก็จะมีความเห็นชอบตามไปด้วยจากผู้รับที่ดีจึงกลายเป็นผู้ส่งสื่อที่ดี และเมื่อมีผู้ส่งสื่อที่พูดด้วยสัมมาวาจาเพิ่มขึ้น สังคมก็จะมีความเห็นชอบ นำไปสู่บทสรุปคือสันติอย่างแน่นอน

8. เอกสารอ้างอิง

นิเทศ สนั่นนารี, จรัส ลีกา และสาริกา ไสวงาม. (2557). *การสื่อสารเชิงพุทธเพื่อสร้างความปรองดองในสังคม. Buddhist Communication for Reconciliation in Society*. มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. 159-178

พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2551). *พจนานุกรมพุทธศาสตร์ฉบับประมวลธรรม*. (พิมพ์ครั้งที่ 17). กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.

- พระสิริมงคลอาจารย์. (2539). *มงคลดุษฎีพีธี (ปฐม ภาโค)*. กรุงเทพมหานคร: มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- พระพรหมคุณาภรณ์ (ป.อ.ปยุตฺโต). (2538). *การศึกษาเพื่อสันติภาพ*. กรุงเทพมหานคร: สหธรรมิก.
- พระมหาธนรัฐ ฐฐฐเมโธ. (2560). อนุปวาโท: หลักจริยธรรมเพื่อการ สื่อสารอย่างสันติ. *วารสารมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*, 8(2), 115-125.
- มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย. (2539). *พระไตรปิฎกภาษาไทย ฉบับมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย*. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์มหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย.
- มหามกุฏราชวิทยาลัย. (2534). *พระไตรปิฎกพร้อมอรรถกถา แปล*. ชุด 91 เล่ม. กรุงเทพมหานคร : โรงพิมพ์ มหามกุฏราชวิทยาลัย.
- มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. (2545). *การใช้ภาษาไทย (ฉบับปรับปรุง) หน่วยที่ 1-8*. นนทบุรี: สพนัพิมพ์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช. ปัญจนินบาต อังคตตร นิกาย 22/282 อ่างโนมหมากกุฎราชวิทยาลัย, 2539.
- ราชบัณฑิตยสถาน. (2554). พจนานุกรม ฉบับราชบัณฑิตยสถาน. สืบค้น 02/05/2565. จาก <https://dictionary.orst.go.th/>
- ลลิต มณีธรรม. นิพพานัง ปรมมัง สุขัง. (2562). สืบค้นเมื่อวันที่ 19 กันยายน 2565 เข้าถึงทาง <https://www.watpasunyata.com/blog/00045/>
- สุมน อมณวิวัฒน์. (2547). *การพัฒนาการเรียนรู้ตามแนวพุทธศาสตร์ ทักษะกระบวนการเผชิญสถานการณ์*. นนทบุรี: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช.
- สมชัย ศรีนอก. (2554). พุทธสื่อสาร. *วารสารบัณฑิตศึกษาปริทรรศน์*. 7(พิเศษ), 17-24.